

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОБ'ЄКТИ ОБЛІКУ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотация. Розглянуто та уточнено сутність категорії "майно" для потреб здійснення обліку на сільськогосподарському підприємстві. Узагальнено групи об'єктів майнового страхування згідно з законодавством. Запропоновано порядок відображення елементів майна в обліковій політиці сільськогосподарських підприємств.

Аннотация. Рассмотрена и уточнена сущность категории "имущество" для нужд осуществления учета на сельскохозяйственном предприятии. Обобщены группы объектов имущественного страхования согласно законодательству. Предложен порядок отображения элементов имущества в учетной политике сельскохозяйственных предприятий.

Annotation. The essence of the category "property" was considered and specified for the purposes of accounting at agricultural enterprises. Groups of property insurance objects were generalized according to law. An order of representing the items of property in the accounting policy of agricultural enterprises was offered.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, майно, страхування, ризик, Аграрний Страховий Пул, облікова політика.

Основою функціонування сільськогосподарського підприємства є його майно. На відміну від промисловості, яка на погіршення умов діяльності, реагує шляхом перенесення заводу в інше місце, фермери прив'язані до землі як фактора виробництва. Максимальне збереження та примноження майна у агросфері можна забезпечити шляхом страхування. Предметом договору агрострахування є майнові інтереси відносно володіння, користування та розпорядження майном, які потребують розгляду в якості об'єкта бухгалтерського обліку.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що вагомий внесок у розгляд проблем страхування сільськогосподарського виробника зробили: Алескерова Ю. В., Гудзь О. Є., Мотильов Л. А. У наукових працях аналізують види страхування та проблеми складання програми субсидування премій з агрострахування. Проблеми обліку забезпечення майна та його страхування внесли Дем'яненко М. Я., Калюга Є. В., Кармінський О. М., Криворучко А. В., Навроцький С. А., Алескеров Р. Б. Відкритими та невисвітленими є питання щодо визначення поняття "майнове страхування для сільськогосподарського підприємства", не узагальнено об'єкти обліку страхування та як наслідок відсутні повноцінні продуктивні лінії послуг страхових компаній для агросфери.

Метою дослідження є визначення об'єктів страхування на сільськогосподарському підприємстві для потреб обліку майна.

Об'єктом дослідження є облік майнового страхування на сільськогосподарських підприємств України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання обліку страхування майна сільськогосподарського призначення.

Запровадження складання звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) в Україні актуалізувало необхідність їх застосування у вітчизняному бухгалтерському обліку. Найбільш розширено в МСФЗ представлена методологія обліку саме майнових об'єктів. Майновий стан суб'єктів господарювання формується за рахунок належних йому майнових прав і майнових зобов'язань, що відбивається у бухгалтерському обліку його господарської діяльності відповідно до законодавства. Господарський кодекс України, залежно від економічної форми, виокремлює наступні види майна підприємства: основні фонди, оборотні засоби, кошти, товари, цінні папери [1].

Страхування майна в Україні регулюється Законом "Про страхування", яким визначено основні поняття та засади страхової діяльності [2]. Особливості страхування в агросфері визначає Закон України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою", згідно з яким починаючи з 2012 року було розпочато функціонування Аграрного Страхового Пулу (АСП) [3]. Даний закон також трактує дефініцію "застраховане майно" – майно сільськогосподарського товаровиробника, щодо якого укладено договір страхування. Предметом договору майнового страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою є майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його страховими ризиками щодо вирощеної, відгодованої, виловленої, зібраної, виготовленої первинної (без вторинної обробки та переробки) сільськогосподарської продукції (товарів). Таким чином, об'єкти майнового страхування у сільському господарстві мають специфіку, яка полягає у тому, що основним видом майна сільськогосподарського підприємства виступають живі рослини і тварини – біологічні активи. У законодавстві не закріплено норм щодо страхування іншого майна (тракторний парк, сільськогосподарська техніка, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини). На думку автора, доцільно зробити класифікацію видів майна сільськогосподарських підприємств за двома напрямками: специфічні об'єкти страхування та неспецифічні (таблиця).

Таблиця

Класифікація майна з точки зору об'єктів страхування в сільському господарстві

1. Специфічні об'єкти – біологічні активи та сільськогосподарська продукція	
підлягає страхуванню	не підлягає страхуванню
урожай сільськогосподарських культур	урожай сільськогосподарських культур, які впродовж трьох або більше років не давали урожаю при їх культивуванні
урожай багаторічних насаджень	урожай багаторічних насаджень плодоносного віку, які не давали урожаю протягом останніх п'яти років
сільськогосподарські тварини, птиці, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї, риби та інші водні живі ресурси і тваринницька продукція	хворі сільськогосподарські тварини, птиця, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї, риба та інші водні живі ресурси і тваринницька продукція, а також ті, що перебувають у зоні карантину або в зоні виникнення надзвичайних епізоотичних обставин
2. Неспецифічні об'єкти – будівлі, споруди, сільськогосподарська техніка, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини, транспортні засоби, сировина	

Аналіз законодавчих категорій у страхуванні, які пов'язані з майном, його складовими, а також виходячи з особливостей сільськогосподарської діяльності доцільно визначити такі дефініції. Першу дефініцію "сільськогосподарське страхування" слід трактувати, як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів сільськогосподарських виробників у процесі вирощування, вигодовування, вилучування, збору, виготовлення первинної (без вторинної обробки та переробки) сільськогосподарської продукції, що обумовлений наявністю особливих ризиків, носіями яких є біологічні активи та сільськогосподарська продукція.

Другу – "майно сільськогосподарського підприємства" – як сукупність речей та інших цінностей, що включають біологічні активи, сільськогосподарську продукцію, а також інші неспеціалізовані об'єкти, щодо яких присутній ризик їх втрати або загибелі, та які підлягають обов'язковому або добровільному страхуванню їх власниками.

Третю підсумкову дефініцію "страхування майна сільськогосподарських підприємств" слід розглядати як господарську діяльність, спрямовану на покриття довгострокових і короткострокових ризиків суб'єкта господарювання (загибелі біологічних активів, втрати сільськогосподарської продукції та іншого майна), що передбачає здійснення надзвичайних витрат у вигляді страхових платежів та отримання надзвичайних доходів у вигляді страхового відшкодування.

Сьогодні з огляду на особливості майнової складової сільськогосподарських підприємств в Україні пропонується свій перелік страхових продуктів. Ці продукти мають певні відмінності залежно від політики конкретної страхової компанії, що їх пропонує, але в цілому у них схожі характеристики: страхування мультиризикове, страхування озимих культур від повної та від часткової повної загибелі посівів, страхування за індексом урожайності, страхування від граду, вогню, страхування заставного майна (посівів, худоби), страхування овочів, садів та виноградників – дерева/лози та врожаю, страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою [4].

Відповідно до податкового обліку, оскільки об'єктом страхування у договорі є ризик втрати врожаю конкретної сільськогосподарської культури або загибелі чи вимушеного забою тварин певного виду і віку, то витрати у вигляді страхового платежу відносяться до складу податкової собівартості саме цієї культури або виду тварин.

У бухгалтерському обліку витрати на страхування майна включаються до складу витрат звітного періоду відповідно до П(С)БО 16 і залежно від функцій, які виконує, відображаються на рахунках 23 "Виробництво", 91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут" [5]. На практиці страхувальники застосовують два варіанти відображення витрат на страхування майна – з використанням рахунків дев'ятого класу, як витрати поточного періоду (Дт-23, 91, 92, 93 Кт-655 "Розрахунки за страхуванням майна") та у складі витрат майбутніх періодів (Дт-39 "Витрати майбутніх періодів" Кт-655 та Дт-23, 91, 92, 93 Кт-39) [6].

Під час використання першого методу витрати не розподіляються між звітними періодами (а це передбачено чинними П(С)БО), що обумовлює невиправдане їх завищення у місяць сплати страхового внеску та відповідне заниження прибутку, що негативно впливає на відображення фінансового стану фірми. Цього недоліку позбавлений другий варіант, який дозволяє рівномірно списувати витрати на страхування майна, та достовірно відображувати фінансовий стан підприємства.

Можна запропонувати два варіанти відображення суми страхового відшкодування у складі доходів: сума страхового відшкодування відображається на субрахунку 751 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій" (Дт-375 Кт-751) або на субрахунку 719 "Інші доходи від операційної діяльності".

Зіставлення господарського й облікового процесів страхування в сільському господарстві дає можливість уточнити склад надзвичайних доходів і надзвичайних витрат аналітичних субрахунків другого порядку. Зокрема, до субрахунку 751 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій" належать такі: 7511 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій страховою компанією", 7512 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій державою", 7513 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій винною особою", 7514 "Продаж залишкового майна після настання страхового випадку", 7515 "Державна субсидія для оплати частини страхового платежу", а до субрахунку та 991 "Втрати від стихійного лиха" відносять такі: 9911 "Витрати по застрахованих об'єктах", 9912 "Витрати по незастрахованих об'єктах".

Застосування зазначених аналітичних рахунків забезпечить інформацією щодо укладених договорів страхування, загальної суми понесених витрат на сплату страхових платежів і розміру отриманих сум страхового відшкодування у розрізі страховиків.

Облік майна регулюють понад десять МСФЗ, що дає можливість обрати найоптимальніший варіант обліку для тих чи інших видів майна та запровадити облікову політику операцій його страхування. На підставі узагальнення вимог МСФЗ до обліку майна та майнового страхування деякі автори виокремлюють елементи облікової політики сільськогосподарського підприємства щодо обліку майна та його страхування [7]. У наказі про облікову політику сільськогосподарське підприємство має розкривати такі елементи, що стосуються обліку майна та операцій його страхування:

- доходи та витрати від надзвичайної діяльності;
- господарські явища, пов'язані зі страхуванням;
- договірні відносини щодо страхування;
- перелік надзвичайних подій, що підлягають страхуванню;

сукупність рахунків для відображення надзвичайної діяльності;
форми фінансової звітності, в яких відображаються операції зі страхування;
система статистичної звітності щодо сільськогосподарського страхування;
порядок розрахунку справедливих (ринкових) цін біологічних активів та сільськогосподарської продукції, що мають бути покладені в розрахунок суми страхового відшкодування;
система контролю використання коштів, отриманих підприємством у рахунок відшкодування вартості фактично сплачених ними страхових премій (внесків).

Таким чином, об'єктами бухгалтерського обліку операцій зі страхування майна сільськогосподарських підприємств визначено: господарські операції з оплати страхових платежів за договорами страхування, які відносяться до складу надзвичайних витрат; надзвичайні доходи у вигляді отриманого страхового відшкодування у разі настання страхового випадку; дебіторську заборгованість, що виникає при несплаті страхового відшкодування.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua. – Назва з екрану. 2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>. – Назва з екрану. 3. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>. – Назва з екрану. 4. Матеріали сайту АСПУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaip.com.ua>. – Назва з екрану. 5. П(С)БО 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua. – Назва з екрану. 6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua. – Назва з екрану. 7. Алескеров Р. Б. Міжнародні та національні засади обліку майна як об'єкта страхування на сільськогосподарських підприємствах / Р. Б. Алескеров // Облік у XXI столітті: концепція розвитку, глобальні тенденції, національні інтереси : Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 22 лютого 2012 р. : тези доп. – К., 2012. – Вип. 169. – Ч. 2. – С. 40–49.